

Türkiye'deki Factoring Şirketlerinin İç Kontrol Sistemlerinde Etkinlik Araştırması

Bekir ELMAS *

Ersin KURNAZ **

An Efficiency Research of Internal Control Systems in Factoring Companies In Turkey

Özet

İşletmelerin başarısı ve istikrarı için iç kontrol sistemi taraflarca doğru anlaşılmalı, sağlam temeller üzerine kurulmalı ve etkin bir şekilde uygulanmalıdır. Günümüzde organizasyonların en büyük sorunlarından bir tanesi bilgi teknolojisinin hızla gelişmesi, rekabetin artması ve küreselleşme gibi nedenlerden dolayı bazı değişimlere uyum sağlayamamalarıdır. İç kontrol bu değişimlere uyum sağlanmasında ve organizasyonların amaçlarını gerçekleştirmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu yüzden iç kontrolün hem işletme yönetimi hem de diğer paydaşlar tarafından doğru bir şekilde algılanması ve uygulanması gerekir.

Bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren factoring şirketlerinin iç kontrol sistemlerinde etkinlik araştırması yapılmıştır. Bu amaçla üç bölümden oluşan anket formu bu şirketlerin iç kontrol birim yöneticilerine uygulanmıştır. Anket birim yöneticilerinin iç kontrole yönelik algı düzeylerini ve mevcut uygulamaların durumunu tespit etmeye yöneliktir. Araştırma sonucunda, birim yöneticilerinin algı düzeylerinin yüksek seviyede olduğu, mevcut uygulamaların istenilen seviyede olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kontrol, İç Kontrol, İç Kontrol Sistemi.

JEL Kodları: M41, M42

Giriş

İşletmeler, belirli bir amaca ulaşmak için kurulmakta ve bu amaçları gerçekleştirdikleri sürece ayakta kalabilmektedirler. İşletmeler kendilerine neyi amaç edinirlerse edinsinler, hedeflerine ulaşabilmek için kurumsal yönetim ilkelerine uygun bir organizasyon yapısı içerisinde, iş akışları koordine edilmiş ve işlemler arası kontrolün sağlanmış olduğu bir örgüt yapısına ihtiyaç duymaktadır.

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler ve işletmelerin faaliyetleriyle ilgili işlem sayısının çokluğu ve karmaşıklığı gibi nedenlerden dolayı işletme yönetimi; işletme faaliyetlerinde etkinliğin artırılması, hile ve hataların önüne geçilmesi ve varlıkların korunması gibi konularda güvenilir bilgiye ihtiyaç duymaktadır. İşte, bu noktada iç kontrol sisteminin işletmeler için önemi ortaya çıkmaktadır.

* Atatürk Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, belmas@atauni.edu.tr

** Atatürk Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, ekurnaz@atauni.edu.tr

Enron'un çöküşü ve WorldCom skandalı gibi uluslararası alanda yaşanan muhasebe skandalları sonucu ABD'de 2002 yılında çıkarılan Sarbanes Oxley yasası ile işletme yönetimleri iç kontrol sistemlerinin oluşturulması ve etkinliğinin sağlanmasından sorumlu tutulmuşlardır. Yine, bu yasayla bağımsız denetçilere de yönetimin değerlendirmeleri ile ilgili olarak bir görüş bildirme ve bu görüşü iç kontrol sistemi raporuna bizzat imza koyarak gerçekleştirme yükümlülüğü getirilmiştir. Tüm bu gelişmeler işletme yönetimlerinin, bağımsız denetçilerin ve denetim komitelerinin iç kontrol sistemine verdikleri önemin artmasına ve sistemin etkinliğine ilişkin yüzeysel fikir bildirmekten ziyade daha detaylı inceleme yapmalarına neden olmuştur. Bu noktada özellikle COSO gibi iç kontrol değerlendirme modelleri yöneticilerin ve denetçilerin iç kontrol sisteminin etkinliğine yönelik değerlendirmelerinde ve görüş bildirmelerinde önemli bir yere sahiptir.

İç kontrol sistemi genel olarak işletmeyle ilgili mali olayların doğru olarak muhasebeleştirilmesinde, güvenilir finansal raporların hazırlanmasında, işletme varlıklarının her türlü zarara karşı korunmasında, işletme faaliyetlerinin kanunlara uygun olarak yürütülmesinde ve yönetime doğru bilgi sunulması gibi konularda ilgililere makul güvence sağlamak amacıyla oluşturulan, işletme yönetimi ile personel tarafından gerçekleştirilen bir süreçtir. Etkin bir iç kontrol sistemi işletmenin yukarıda belirtilen amaçlarına ulaşması için bir anahtardır. İç kontrol sisteminin etkinliğinden bahsedebilmek için de iç kontrol sisteminin beş bileşeni olan kontrol çevresi, kontrol faaliyetleri, risk değerlendirme, bilgi - iletişim ve izlemenin oluşturulması gerekmektedir. Kısacası, bu bileşenler etkin bir iç kontrol sistemi için temel kriterlerdir.

Bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren factoring şirketlerinin iç kontrol sistemlerinin etkinliği incelenmektedir. Bu kapsamda bu şirketlerin birim yöneticilerine anket uygulaması yapılmış ve yapılan araştırma hakkında değerlendirmelerde bulunulmuştur.

1. İç Kontrol Kavramı

İç kontrol kavramının algılanması açısından, ülkemizdeki genel kabul gören anlamı ile uluslararası anlamı arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu algı farklılığı denetçilerin uluslararası alanda yapılan iç kontrol düzenlemeleri ve modellerini anlamada güçlük çekmelerine neden olmaktadır. Ülkemizde "kontrol" kavramına bir işlem tamamlandıktan sonra bu işlemin doğru bir şekilde mevzuata uygun olarak yapılıp yapılmadığının bizzat kontrol etmekle sorumlu bir kişi tarafından kontrol edilmesi anlamı verilmektedir. Fakat uluslararası anlamda kontrol kavramı daha çok yönetsel bir mana taşımakta, belirli bir işlemin tamamlanmasından sonra değil, aksine gerçekleştirilmesi esnasındaki yol ve yöntemleri de içine alan, süreçlerin içine yayılmış ve sürekli devam eden bütün sorumluluğu yalnızca denetçilerin üzerine yüklemeyen, tüm kurum çalışanlarının sorumluluk taşıdığı bir uygulama olarak tanımlanmaktadır (Özbek, 2012: s. 385).

Günümüzde iç kontrol kavramının tanımını, bu alandaki en genel kabul görmüş model olan COSO şu şekilde tanımlamaktadır (COSO, 2011: s. 1).

İç kontrol, geniş kapsamlı bir tanımla işletmenin yönetim kurulu, üst yönetimi ve diğer çalışanları tarafından etkilenen ve aşağıdaki hedeflerin yerine getirildiğine dair makul bir güvence sağlamak amacıyla tasarlanan bir süreçtir.

- Operasyonların etkinliği ve verimliliği,
- Finansal raporların güvenilirliği,

- Yasa ve mevzuata uyum

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü tarafından 1978 yılında yayınlanan İç Denetim Mesleki Uygulama Standartları'nda iç kontrol kapsamlı bir şekilde anlatılmıştır. Bu çalışmada iç denetim faaliyet alanının, örgütün iç kontrol sisteminin etkinliğinin, yeterliliğinin değerlendirilmesi ve denetlenmesinden oluştuğu izah edilmiştir (Uzay, 1999: s. 7). İlerleyen dönemlerde İç Denetçiler Enstitüsü COSO raporunu da dikkate alarak 1999 yılında iç kontrolü tanımlamıştır. Bu tanıma göre; iç kontrol, işletme yönetiminin olmazsa olmaz bir unsuru olup; işletme faaliyetlerinde etkinlik ve verimlilik, bütçenin uygulanması finansal tablolarla ilgili raporları da içermek koşuluyla finansal raporlama ve diğer raporların güvenilirliği, mevcut yasa ve mevzuata uygunluk amaçlarının gerçekleştirilmesi noktasında tatmin edici bir güvence sağlayan, organizasyon faaliyetlerinde süreçlerin içine yedirilmiş ve sürekli devam eden bir dizi eylem ve faaliyettir (İbiş ve Çatıkkaş, 2012: s. 104).

Genel olarak iç kontrolü bir örgütün ilkelerini, değerini, güven ve kültürünü şekillendiren kurallar bütünü şeklinde tanımlamak mümkündür. İç kontrol faaliyetlerini ise gerçekleştirilen bir işlemin ilgili yasa ve yönetmeliklere uygun bir şekilde icra edilip edilmediğini tespit etmek için örgüt içerisinde devam eden standartlaştırılmış bir süreç olarak açıklayabiliriz (Hightower, 2009: s. 27).

Yukarıdaki açıklamaları da dikkate alarak tüm kurumlar açısından özü itibarıyla iç kontrol; kamu kaynaklarının etkili, ekonomik, verimli ve idarenin amaçladıklarıyla örtüşecek bir şekilde kullanılması, gerçekleştirilen işlemlerin ilgili yasa ve yönetmeliklere uygunluğu, faaliyetler hakkında düzenli zamanlı ve güvenilir bilgi üretilmesi, idarenin varlıklarının çalınmaya, tahribata ve israfa karşı korunması, yolsuzluk ve usulsüzlüklerin önlenmesi konularında yeterli ve makul güvence sağlayan bir yönetim aracıdır (Türedi, 2011: s. 104).

2. Türkiye'deki Factoring Şirketlerinin İç Kontrol Sistemlerinde Etkinlik Araştırması

2.1. Literatür İncelemesi

Duman (2006) çalışmasında Isparta ilinde faaliyet gösteren tekstil işletmelerinde iç kontrol sistemine ilişkin mevcut uygulamaları tespit etmek amacıyla tekstil işletmelerine bir anket uygulaması yapmıştır. Araştırma neticesinde incelenen işletmelerde iç kontrollerle ilgili yazılı olarak belirlenmiş bir politikalarının olmadığı görülmüştür.

Delice (2008) araştırmasında 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanununa göre iç kontrol faaliyeti olarak yapılmakta olan "Ön Mali Kontrol"'e ilişkin Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, İç Kontrol Daire Başkanlığı'nda yürütülen örnek bir uygulamayı inceleyip şu sonuca ulaşmıştır: Kanunda yazan amaçların çoğuna ulaşılamadığı, bu kanunun hazırlanmasında etkin rol oynayan Maliye Bakanlığı'nda dahi henüz bir iç kontrol sisteminin oluşturulamadığı fark edilmiştir.

Erdoğan (2009) KİT'lerdeki iç kontrol sistemine ilişkin mevcut uygulamaları tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada KİT'lerde yürütülmekte olan iç kontrol faaliyetlerinin iç kontrolün hangi bileşeni üzerinde yoğunlaştığı ve kontrol ortamının iç kontrol sistemlerinin KİT'lerde uygulanabilmesi açısından ne derece yeterli olduğu ortaya konulmuştur. Araştırmada KİT'lerde özellikle kontrol ortamı, risk değerlendirme ve izleme bileşenlerinin

güçlendirilmesi gerekliliği ve KİT'lerde risk yönetim anlayışının olmadığı ve kuruluşların sistematik bir risk değerlendirmesi yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Altay (2010) araştırmasında Antalya ili Manavgat bölgesindeki beş yıldızlı otellerde iç kontrol sisteminin etkinliğini incelemiştir. Araştırmaya katılan oteller depo bölümü, satın alma bölümü, yiyecek içecek bölümü, ön büro bölümü, yönetim bölümü ve muhasebe bölümü olmak üzere altı bölümde incelenmiştir. Araştırma sonucunda gerek bölüm bazında gerekse genel olarak uygulamaya katılan otellerde etkin bir iç kontrol sisteminin olduğu tespit edilmiştir.

Akçakanat (2011) devlet üniversitelerinde görev yapan Strateji Geliştirme Daire Başkanlarının iç kontrol sisteminin önemine ilişkin algı düzeylerini tespit etmek ve üniversitelerin muhasebe birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamalarını değerlendirmek suretiyle iç kontrol sistemlerinin etkinliğini incelemiştir. Araştırma neticesinde iç kontrol sistemine yönelik algı düzeyinin yüksek olduğu görülmüştür. Buna karşın muhasebe birimlerinde mevcut uygulamaların algı düzeyine nazaran daha düşük seviyelerde olduğu tespit edilmiştir.

2.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmanın temel amacı; ülkemizde faaliyet gösteren ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından faaliyet izni bulunan factoring şirketlerinin iç kontrol sistemlerini incelemek ve küreselleşen dünyamızda bu şirketler için günümüz şartlarına uygun, etkin ve verimli bir iç kontrol sistemi oluşturulması konusunda yönetim kuruluna, yöneticilere, denetçilere, iç ve dış paydaşlara önerilerde bulunmaktır.

2.3. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırmada ülkemizde faaliyet gösteren ve BDDK tarafından faaliyet izni bulunan factoring şirketleri iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemlerine ilişkin mevcut uygulamalarını belirlemek ve iç kontrol sistemlerinin etkinliğini değerlendirmek amaçlandığından anket çalışması şirketlerin iç kontrol birim yöneticilerine yapılmıştır. Araştırmanın yapıldığı tarih itibarıyla ülkemizde faaliyet gösteren toplam 78 tane factoring şirketi bulunmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın ana kütlesi 78 olarak belirlenmiştir. Çalışmada örneklem seçimi yapılmayıp ana kütlenin tamamına ulaşılması hedeflenmiş; ancak bütün çabalara rağmen 61 şirketten geri dönüş alınabilmiştir. Bu oran %78'lik bir geri dönüş oranına tekabül etmektedir.

Çalışmada verilerin toplanmasında kullanılan anket için Google Drive programı kullanılarak bir link oluşturulmuştur. Bu link şirketlerin iç kontrol birim yöneticilerine e-posta yolu ile gönderilmiştir. Aynı zamanda anket formu Factoring Derneğine gönderilmiş ve dernek çalışmamızı destekleyerek anket formunu tüm üyeleriyle paylaşmıştır. Geri dönüş oranını artırabilmek için birim yöneticileri bizzat telefonla aranarak çalışma hakkında bilgi verilmiştir.

Veri toplamada birincil veri toplama yöntemlerinden olan anket yöntemi kullanılmıştır. Anket soruları hazırlanırken Özen AKÇAKANAT'ın çalışmasından ve bir factoring şirketinin iç kontrol yönetmeliğinden yararlanılmıştır. Anket çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm factoring şirketleri hakkında genel bilgileri içeren demografik soruları

içermektedir. Anketin ikinci bölümü, iç kontrol birimi yöneticilerinin iç kontrol sisteminin önemine yönelik algısını tespit etmek üzere 5'li likert (1 =Kesinlikle katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen katılıyorum) ölçeğine göre hazırlanan 14 ifadeden oluşmuştur. Anketin üçüncü bölümünü anketin ikinci bölümünde yer alan algı sorularının mevcut uygulamalara göre uyarlanması ile oluşturulan 3'lü likert (1=Hayır, 2=Kısmen, 3=Evet) ölçeğine göre hazırlanan 14 ifade oluşturmaktadır.

Anketlerden elde edilen veriler, *Statistical Package for Social Science for Windows* (SPSS 17,0) programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmış ve verilerin analizi ve hipotezlerin test edilmesinde bu programdan yararlanılmıştır.

2.4. Araştırmanın Dayandığı Hipotez

Araştırmanın hipotezi iç kontrol birim yöneticilerinin iç kontrole yönelik algı düzeyleri ile mevcut uygulamaları arasında farklılık olup olmadığının tespit etmek için oluşturulmuştur.

Araştırmanın dayandığı hipotez aşağıdaki gibidir;

H₁: Birim yöneticilerinin iç kontrole yönelik algı düzeyleri ile iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları arasında fark vardır.

2.5. Güvenilirlik Analizi ve Verilerin Normallik Testi

Anketin ikinci bölümünde, iç kontrol birimi yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeylerini ölçen 5'li likert tipinde hazırlanmış 14 ifadenin güvenilirliğini ölçmek amacıyla Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmış ve α değeri 0,81 bulunmuştur. Yine anketin üçüncü bölümünde algı düzeyini ölçmeye yönelik ifadelerin mevcut uygulamalara göre uyarlanması ile oluşturulan 3'lü likert ölçeğe göre hazırlanan 14 ifadenin Cronbach Alpha katsayısı 0,69 olarak tespit edilmiştir. Bu katsayılar göstermektedir ki anketteki ifadeler tutarlı ve güvenilir bir nitelik taşımaktadır.

Bu çalışmada toplanan verilerin dağılımının normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiş, verilerin % 5 anlamlılık düzeyinde normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısı ile verilerin analizinde parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

2.6. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Bu başlık altında birim yöneticilerini iç kontrol sistemine bakışlarının ne yönde olduğu ve iç kontrol birimindeki mevcut kontrol faaliyetlerinin hangi düzeyde olduğunu gösteren analiz sonuçları sırasıyla açıklanacaktır. Son olarak da yöneticilerin iç kontrole ilişkin algı seviyeleriyle iç kontrol birimindeki mevcut uygulamaların birbiriyle örtüşüp örtüşmediğine bakılacaktır.

2.6.1. İç Kontrol Birim Yöneticilerinin İç Kontrol Sistemine Yönelik 14 İfadeye İlişkin Algı Düzeylerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine karşı algı düzeylerini ölçen ifadelere verdikleri yanıtların aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1: İç Kontrol Birim Yöneticilerinin İç Kontrol Sistemine Yönelik Algı Düzeylerinin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İfadeler	X	SS
Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol biriminin oluşturulması önemlidir.	4,26	0,911
Birimimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizinin yapılması önemlidir.	4,20	0,963
Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımlarının yapılması önemlidir.	4,13	1,118
Birimimizde yetki ve sorumlulukların yazılı olarak belirtilmesi önemlidir.	4,03	1,032
Birimimizde personelin yeterliliği ve performansının bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucunun personelle paylaşılması önemlidir.	3,89	0,985
Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik risklerin belirlenmesi önemlidir.	4,07	0,929
Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmesi önemlidir.	3,89	0,985
Birimimizdeki her faaliyet, mali karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmesi önemlidir.	3,84	1,098
Birimimizde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanması önemlidir.	3,87	1,118
Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemlerinin kurulması önemlidir.	3,72	1,185
Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmesi önemlidir.	3,49	1,290
Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmesi önemlidir.	3,49	1,233
Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulunun gerekli tüm tedbirleri alması önemlidir.	3,38	1,439
Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü önemlidir.	3,67	1,287

Tablo 2.1'e bakıldığında genel olarak ortalamaların 4 değerine yakın olduğu görülmektedir. 4 değeri ölçekte "katılıyorum" ifadesine karşılık gelmektedir. Buna göre sorulara cevap veren birim yöneticilerinin iç kontrole yönelik algı düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Algı düzeyini ölçmeye yönelik bu 14 ifadelik ölçeğin genel ortalamasına bakacak olursak 3,852 değeri karşımıza çıkmaktadır. Ölçekte yer alan ifadelerden sekiz tanesi bu ortalama değer üzerinde altı tanesi ise altında aritmetik ortalamalara sahiptir. Ölçekte birim yöneticilerinden en düşük aritmetik ortalama puanını "Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulunun gerekli tüm tedbirleri alması önemlidir." (ifade 13) 3,38 ±1,439 ortalama ile elde etmiştir. En yüksek aritmetik ortalamalı ifade ise "Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol biriminin oluşturulması önemlidir." (ifade 1) 4,26±0,911 ortalama ile öne çıkmaktadır.

2.6.2. İç Kontrol Birimlerinin İç Kontrol Sisteminin Mevcut Durumu İle İlgili 14 İfadeyi Yerine Getirme Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Tablo 2.2'de factoring şirketlerinin iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları üçlü likert ölçeği ile değerlendirilmektedir. Bu kapsamda ölçekteki 14 ifadeye verilen yanıtların genel ortalaması 2,351 olarak tespit edilmiştir. Buradan da iç kontrol birimlerinde iç kontrol sistemine yönelik uygulamaların "kısmen" yerine getirildiği sonucuna ulaşılabilir. İfadelerden 7 tanesi ortalama değerinin altında puanlar elde ederken 7 tanesi de ortalama değerden daha yüksek aritmetik ortalamalara sahiptir. Ölçekte en yüksek aritmetik ortalama puanını, "Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol birimi oluşturulmuştur." (1. İfade) $2,69 \pm 0,593$ ortalama ile elde etmiştir. Ölçekte "Birimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımları yapılmıştır." (3. İfade) $2,66 \pm 0,655$ ortalama ile iç kontrol birimleri tarafından titizlikle yerine getirilen iç kontrol uygulaması öne çıkmaktadır. Ölçekte en düşük aritmetik ortalama puanını ise, "Birimizde personelin yeterliliği ve performansı bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmekte ve değerlendirme sonucu personelle paylaşılmaktadır." (5. İfade) $1,98 \pm 0,741$ Tablo 2.2'den tespit edilmiştir.

Tablo 2.2: İç Kontrol Birimlerinin İç Kontrol Sistemine İlişkin Mevcut Uygulamalarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İfadeler	X	SS
Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol birimi oluşturulmuştur.	2,69	0,593
Birimimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizi yapılmaktadır.	2,48	0,698
Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımları yapılmıştır.	2,66	0,655
Birimimizde yetki ve sorumluluklar yazılı olarak belirtilmiştir.	2,25	0,745
Birimimizde personelin yeterliliği ve performansı bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmekte ve değerlendirme sonucu personelle paylaşılmaktadır.	1,98	0,741
Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik riskler belirlenmiştir.	2,26	0,728
Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmiştir.	2,03	0,706
Birimimizdeki her faaliyet, mali karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmiştir.	2,20	0,749
Birimimizde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanması gerçekleştirilmiştir.	2,34	0,793
Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemleri kurulmuştur.	2,38	0,711
Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmektedir.	2,43	0,763
Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmiştir.	2,38	0,840
Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulu gerekli tüm tedbirleri almıştır.	2,30	0,760
Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü yapılmaktadır.	2,54	0,721

2.6.3. İç Kontrol Sistemine Yönelik Algı Düzeyleri İle Mevcut Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılmasına Yönelik Hipotezin Değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde factoring şirketlerin iç kontrol birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeyleri ile bu şirketlerin iç kontrol birimlerindeki iç kontrol uygulamalarının mevcut durumu arasındaki ilişki incelenmektedir. Karşılaştırma yapabilmek için 5'li likert şeklinde hazırlanan algı düzeyini ölçmeye yönelik ifadeler 3'lü likerte dönüştürülmüştür. Bu amaçla "Kesinlikle Katılmıyorum" ve "Katılmıyorum" ifadeleri birleştirilerek 1 değeri atanmış, "Katılıyorum" ve "Tamamen Katılıyorum" ifadeleri de birleştirilerek 3 değeri atanmıştır. "Kararsızım" ifadesine ise 2 değeri atanmıştır.

Çalışmada iç kontrol birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeyleri ile iç kontrol birimlerinin mevcut uygulama düzeyleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılmasına yönelik bir hipotez belirlenmiştir. Bu hipotez şu şekilde kurulmuştur:

H₁: Birim yöneticilerinin iç kontrole yönelik algı düzeyleri ile iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları arasında fark vardır.

Karşılaştırma yapabilmek için Wilcoxon İşaretli -Sıralar Testi kullanılmıştır. Bu test, parametrik olmayan verilerde ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla kullanılır (Büyüköztürk, 2012: s. 162). Karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi %5 olarak belirlenmiş ve $p \leq 0,05$ olduğunda ortaya çıkan farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu varsayılmıştır.

Yukarıda verilen hipotez, anketim ikinci ve üçüncü bölümünde yer alan ve birbirinin paraleli olan 14'er ifade açısından tek tek değerlendirilmiş olup, sonuçlar aşağıda Tablo 2.3'de görülmektedir.

Tablo 2.3: İç Kontrole Yönelik Algı Düzeyi İle İç Kontrole Yönelik Mevcut Uygulamalar Arasındaki Karşılaştırmalar

1 no'lu karşılaştırma incelendiğinde birim yöneticilerinin "Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol biriminin oluşturulması önemlidir." ifadesinden aldıkları puan ($2,89 \pm 0,451$), "Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol birimi oluşturulmuştur." ifadesinden aldıkları puandan ($2,69 \pm 0,593$) daha yüksek bulunmuştur. Birim yöneticileri iç kontrol biriminin oluşturulmasının önemli olduğuna katılmakla birlikte, mevcut durum açısından algı düzeylerine nazaran biraz daha düşük seviyede ifadeyi yerine getirmektedirler. Bu ifadeye ilişkin H_1 hipotezi reddedilememiştir ($t = -1,980$, $p = 0,048$). Yani 1. ifadenin yöneticilerin katılım düzeylerinden aldığı puan ile mevcut durum açısından aldığı puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir.

2 no'lu karşılaştırmaya baktığımızda, birim yöneticilerinin "Birimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizinin yapılması önemlidir." ifadesine katılım düzeylerinden aldıkları puan ile "Birimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizi yapılmaktadır." ifadesinin yerine getirilme düzeylerinden aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t = -3,302$, $p = 0,001$). H_1 hipotezi reddedilememiştir. Birim yöneticileri, çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizinin yapılması konusuna önem

vermektedirler (2,84±0,522). Buna karşın mevcut uygulamaların önem verilen düzeyde olmadığı (2,48±0,698) tablodan anlaşılmaktadır.

3 no'lu karşılaştırmaya bakıldığında, birim yöneticilerinin *"Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımlarının yapılması önemlidir."* ifadesinden aldıkları puanın (2,74±0,630), *"Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımları yapılmıştır."* ifadesinden aldıkları puandan (2,66±0,655) daha yüksek olduğu yukarıdaki tablodan tespit edilmiştir. Aradaki bu fark da anlamlı değildir (t=-0,654, p=0,513). Buna göre H₁ hipotezi reddedilmektedir. Birim yöneticileri faaliyetlere ilişkin genel görev tanımlarının yapılmasının önemli olduğuna katılmakla birlikte, mevcut durumun biraz daha düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3'den 4 no'lu karşılaştırmayı incelediğimizde, birim yöneticilerinin algı düzeyleri ile mevcut uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (t=-3,976, p=0,000). Bu sonuca göre H₁ hipotezi reddedilememiştir. Birim yöneticilerinin, *"Birimimizde yetki ve sorumlulukların yazılı olarak belirtilmesi önemlidir."* ifadesinden aldıkları puan (2,77±0,589) ile *"Birimimizde yetki ve sorumluluklar yazılı olarak belirtilmiştir."* ifadesinden aldıkları puandan daha yüksek çıkmıştır (2,25±0,745). Bu da göstermektedir ki birim yöneticileri yetki ve sorumlulukların yazılı olarak belirtilmesi konusunu önemli olduğuna katılmakla birlikte, mevcut durum açısından algı düzeylerine nispeten daha düşük seviyede ifadeyi yerine getirmektedirler.

5 no'lu karşılaştırmada da ifadelerden alınan puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık söz konusudur (t=-4,120, p=0,000). Buna göre H₁ hipotezi reddedilememiştir. Birim yöneticileri *"Birimimizde personelin yeterliliği ve performansının bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucunun personelle paylaşılması önemlidir."* ifadesine yüksek düzeyde katılmakla birlikte (2,64±0,684), *"Birimimizde personelin yeterliliği ve performansı bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmekte ve değerlendirme sonucu personelle paylaşılmaktadır."* ifadesine yönelik mevcut uygulamaların önem verilen düzeyde olmadığı (1,98±0,741) sonucuna ulaşılmıştır.

6 no'lu karşılaştırmaya baktığımızda, birim yöneticilerinin *"Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik risklerin belirlenmesi önemlidir."* ifadesine katılım düzeylerinden aldıkları puan ile *"Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik riskler belirlenmiştir."* ifadesinin yerine getirilme düzeylerinden aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır (t=-4,009 p=0,000). H₁ hipotezi reddedilememiştir. Birim yöneticileri, amaç ve hedeflere yönelik risklerin belirlenmesi konusuna önem vermektedirler (2,77±0,560). Buna karşın bu konudaki mevcut uygulamaların önem verilen düzeyde olmadığı (2,26±0,728) sonucuna ulaşılmıştır.

7 no'lu karşılaştırma incelendiğinde, birim yöneticilerinin *"Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmesi önemlidir."* ifadesinden aldıkları puan (2,64±0,633), *"Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmiştir."* ifadesinden aldıkları puandan (2,03±0,706) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılık istatistiksel olarak anlamlıdır (t=-4,267, p=0,000). Dolayısı ile H₅ hipotezi reddedilememiştir.

Tablo 2.3'den 8 no'lu karşılaştırmaya bakıldığında birim yöneticilerinin *"Birimimizdeki her faaliyet, mali karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmesi önemlidir."* ifadesinden aldıkları puan (2,62±0,687), *"Birimimizdeki her faaliyet, mali*

karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmiştir." İfadesinden aldıkları puandan ($2,20 \pm 0,749$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Aradaki bu farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t=-2,921$, $p=0,003$) ve H_1 hipotezi reddedilememiştir.

9 no'lu karşılaştırma birimde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanmasının önemine yöneliktir. Bu karşılaştırmada da elde edilen puanlar arasında istatistiksel açıdan önemli bir farklılık tespit edilmiştir ($t=-1,992$, $p=0,046$). H_1 hipotezi yine reddedilememiştir. Birim yöneticileri "*Birimimizde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanması önemlidir.*" İfadesine katılmakla beraber ($2,62 \pm 0,687$), birimlerinde bu konudaki mevcut uygulamanın kısmen yerine getirildiği ($2,34 \pm 0,793$) sonucuna ulaşmıştır.

10 no'lu karşılaştırma ise bilgi sistemlerinin önemine yöneliktir. Bu karşılaştırmada elde edilen puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t=-0,800$, $p=0,424$). Dolayısı ile H_1 hipotezi burada reddedilmiştir. Birim yöneticilerinin "*Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemlerinin kurulması önemlidir.*" İfadesinden aldıkları puan ($2,48 \pm 0,744$), "*Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemleri kurulmuştur.*" İfadesinden aldıkları puandan ($2,38 \pm 0,711$) daha yüksek çıkmıştır. Birim yöneticilerinin bu konuya karşı bakışları ve birimdeki bu konudaki mevcut uygulamanın "kısmen" düzeyinin biraz üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11 no'lu karşılaştırmaya baktığımızda, birim yöneticilerinin "*Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmesi önemlidir.*" İfadesinden aldıkları puanın ($2,36 \pm 0,837$), "*Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmektedir.*" İfadesinden aldıkları puandan ($2,43 \pm 0,763$) daha düşük olduğu tablo 30dan tespit edilmiştir. Puanlar arasındaki bu fark da istatistiki olarak da anlamlı değildir ($t=-0,404$, $p=0,686$). Dolayısı ile H_1 hipotezi reddedilmektedir. Birim yöneticileri birime gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmesi konusunu kısmen de olsa önemli bulmaktadırlar. Bu konuya mevcut uygulama açısından baktığımızda ise yöneticilerin bakış açlarına nazaran mevcut uygulamanın biraz daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir.

12 no'lu karşılaştırma incelendiğinde, birim yöneticilerinin "*Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmesi önemlidir.*" İfadesinden aldıkları puanın ($2,33 \pm 0,811$), "*Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmiştir.*" İfadesinden aldıkları puandan ($2,38 \pm 0,840$) daha düşük olduğu görülmektedir. Puanlar arasındaki bu fark da istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır ($t=-0,170$, $p=0,865$). Burada da H_1 hipotezi reddedilmektedir. Her iki açıdan da ifadelerin kısmen de olsa yerine getirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2.3'den 13 no'lu karşılaştırmayı incelediğimizde, birim yöneticilerinin "*Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulunun gerekli tüm tedbirleri alması önemlidir.*" İfadesine katılım düzeylerinden aldıkları puan ile "*Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulu gerekli tüm tedbirleri almıştır.*" İfadesinin yerine getirilme düzeylerinden aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($t=-0,104$, $p=0,917$). Dolayısı ile H_1 hipotezi reddedilmektedir. Birim yöneticilerinin bu konudaki algı düzeylerinin ($2,30 \pm 0,882$), bu konunun mevcut uygulamasıyla ($2,30 \pm 0,760$) aynı düzeyde olduğu görülmektedir.

Son karşılaştırmaya bakıldığında ise, birim yöneticilerinin "Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü önemlidir." İfadesine katılım düzeylerinden aldıkları puan ile "Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü yapılmaktadır." İfadesinin yerine getirilme düzeylerinden aldıkları puan arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($t=-0,377$, $p=0,706$). Burada da H_1 hipotezi reddedilmektedir. Birim yöneticilerinin bu konuya karşı algı düzeylerinin ($2,48\pm 0,766$), bu konunun yerine getirilme düzeyinden ($2,54\pm 0,721$) daha düşük olduğu görülmektedir. Fakat aradaki bu farkın da çok belirgin olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 2.3 İç Kontrole Yönelik Algı Düzeyi İle İç Kontrole Yönelik Mevcut Uygulamalar Arasındaki Karşılaştırmalar

No	İfadeler	X	SS	Z	p
1.	A. Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol biriminin oluşturulması önemlidir.	2,89	0,451	-1,980	0,048
	B. Şirketimizin bünyesinde kurumsal yapıya uygun iç kontrol birimi oluşturulmuştur.	2,69	0,593		
2.	A. Birimimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizinin yapılması önemlidir.	2,84	0,522	-3,302	0,001
	B. Birimimizde çalışanların yaptığı işlerin etkili ve sürekli biçimde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin sistemli olarak analizi yapılmaktadır.	2,48	0,698		
3.	A. Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımlarının yapılması önemlidir.	2,74	0,630	-0,654	0,513
	B. Birimimizin faaliyetlerine ilişkin genel görev tanımları yapılmıştır.	2,66	0,655		
4.	A. Birimimizde yetki ve sorumlulukların yazılı olarak belirtilmesi önemlidir.	2,77	0,589	-3,976	0,000
	B. Birimimizde yetki ve sorumluluklar yazılı olarak belirtilmiştir.	2,25	0,745		
5.	A. Birimimizde personelin yeterliliği ve performansının bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucunun personelle paylaşılması önemlidir.	2,64	0,684	-4,120	0,000
	B. Birimimizde personelin yeterliliği ve performansı bağlı olduğu yönetici tarafından belirli aralıklarla değerlendirilmekte ve değerlendirme sonucu personelle paylaşılmaktadır.	1,98	0,741		

6.	A. Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik risklerin belirlenmesi önemlidir.	2,77	0,560	-4,009	0,000
	B. Birimimizin amaç ve hedeflerine yönelik riskler				

	belirlenmiştir.	2,26	0,728		
7.	A. Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmesi önemlidir.	2,64	0,633		
	B. Birimimizde gerçekleştirilen her bir faaliyette karşılaşılabilecek riskler için, uygun risk yönetim modelleri belirlenmiştir.	2,03	0,706	-4,267	0,000
8.	A. Birimimizdeki her faaliyet, mali karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmesi önemlidir.	2,62	0,687		
	B. Birimimizdeki her faaliyet, mali karar ve işlemin onaylanması, kaydedilmesi ve kontrolü gibi görevler farklı kişilere verilmiştir.	2,20	0,749	-2,921	0,003
9.	A. Birimimizde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanması önemlidir.	2,62	0,687		
	B. Birimimizde gerçekleştirilen faaliyetlere ilişkin temel süreçlerin belirlenmesi ve süreçlerin tanımlanması gerçekleştirilmiştir.	2,34	0,793	-1,992	0,046
10.	A. Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemlerinin kurulması önemlidir.	2,48	0,744		
	B. Birimimizde gerçekleştirilen işlem ve faaliyetlere yönelik bilgi sistemleri kurulmuştur.	2,38	0,711	-0,800	0,424
11.	A. Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmesi önemlidir.	2,36	0,837		
	B. Birimimize gelen ve giden evrakların zamanında kaydedilmektedir.	2,43	0,763	-0,404	0,686
12.	A. Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmesi önemlidir.	2,33	0,811		
	B. Birimimizin hangi yönetim kurulu üyesine bağlı olacağı organizasyon şemasında gösterilmiştir.	2,38	0,840	-0,170	0,865
13.	A. Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulunun gerekli tüm tedbirleri alması önemlidir.	2,30	0,882		
	B. Birimimiz çalışanlarının görevlerini bağımsız bir şekilde ifa etmesi için yönetim kurulu gerekli tüm tedbirleri almıştır.	2,30	0,760	-0,104	0,917
14.	A. Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü önemlidir.	2,48	0,766		
	B. Birimimizde denetim otoriteleri tarafından tespit edilen hususlara ilişkin önerilerin takibi ve kontrolü yapılmaktadır.	2,54	0,721	-0,377	0,706

Sonuç

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim ve değişim, küreselleşmenin de etkisiyle gelişen rekabet ortamı, uluslararası alanda ticari sınırların kalkması ve işletme faaliyetleriyle ilgili işlem sayısının çokluğu ve karmaşıklığı gibi nedenlerden dolayı işletmeler kendilerini yeniden yapılandırarak kurumsal yönetim anlayışına uygun bir örgüt yapısı oluşturma ihtiyacı duymuşlardır. Buna bağlı olarak, kurumsal yönetim ilkelerinin çıkış noktası olarak gösterebileceğimiz etkin iç kontrol sisteminin kurulması işletmeler için olmazsa olmaz bir unsur olmuştur.

İç kontrol sisteminin oluşturulması ve uygulanması konusunda en önemli rol işletmelerin üst yöneticilerine verilmiştir. Üst yöneticilerin bu konudaki yetki ve sorumluluğu,

kontrol sisteminin hem yasal mevzuata göre hem de işletme politika ve prosedürlerine göre oluşturulmasının sağlanması, sistemin işleyişinin izlenmesi ve geliştirilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Üst yöneticiler bu sorumluluğun gereklerini birim yöneticileri, iç denetçiler ve diğer görevliler vasıtasıyla yerine getirmektedirler. Ancak burada şu konu asla unutulmamalıdır ki iç kontrol üst yöneticiden başlayarak en alt kademedeki çalışana kadar herkesin çeşitli şekillerde rol üstlendiği bir süreçtir. İç kontrol sisteminin kurulması ve uygulanması üst yönetimin sorumluluğunda iken, bu sistemin etkinliğini ve verimliliğini değerlendirme süreci iç denetim fonksiyonuna aittir. Bu nedenle işletmelerde yavaş yavaş kurumsal yönetim anlayışının oturmasıyla beraber hem kamu da hem de özel işletmelerde etkin bir iç kontrol sistemi ve bu sistemi denetleyecek iç denetim faaliyetlerine olan ihtiyaç giderek daha da artmaktadır.

İç kontrol sistemi, yönetim kurulu, yöneticiler, iç denetçiler ve çalışanlardan etkilenen faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği, ilgili yasal mevzuata uygun olma ve mali raporlamanın güvenilirliği ile başlıca kurum amaçlarına ulaşılması noktasında yönetime, iç ve dış paydaşlara makul güvence sunmak üzere oluşturulan bir sistemdir. İşletmeler de kurumsallaşmayla birlikte başlayan şeffaflaşma ve hesap verme bilinci, güvenilir finansal bilgilere olan ihtiyaç ve performans yönetiminin artan önemi iç kontrol sisteminin kurulmasını gerekli kılmaktadır.

Buraya kadar verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere, şirketlerde iç kontrol sisteminin etkinliğini, yöneticilerin bakış açılarının belirlediği görülmektedir. Bundan dolayı bu çalışma iç kontrol birim yöneticilerine yönelik yapılmıştır.

Araştırma sonucunda iç kontrol birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçtan hareketle, birim yöneticilerinin iç kontrolü yeterince önemsedikleri kanısına ulaşmak mümkündür.

Birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeyleri ile iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları arasında karşılaştırma yapabilmek için algı düzeyini ölçen ifadeler mevcut durumu ölçecek şekilde uyarlanmış ve şirketlerin iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları gerçekleştirme düzeyleri 3’lü likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Ölçekteki ifadeler verilen yanıtların genel ortalamasına bakıldığında, iç kontrol birimlerinin iç kontrol sistemine yönelik uygulamaları tam olarak yerine getirmediği tespit edilmiştir. Ancak ortalamanın “kısmen” seviyesinin biraz üzerinde bir oranda gerçekleştirdiği görülmektedir. İç kontrol sisteminin etkinliği açısından bu durum değerlendirildiğinde, iç kontrol birimlerinin kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaları yerine getirme düzeyleri açısından çok da yeterli bir seviyede olmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Genel olarak birim yöneticilerinin iç kontrol sistemine yönelik algı düzeyleri ile iç kontrol sistemine yönelik mevcut uygulamaların gerçekleştirilme düzeyleri karşılaştırıldığında birim yöneticilerinin iç kontrol sistemini çok önemli olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Buna karşın yöneticisi oldukları iç kontrol birimlerinde mevcut uygulamalar açısından bu özeni göstermedikleri ve mevcut uygulamaların gerçekleştirilmesinde bazı eksiklikleri olduğu görülmektedir. Bu eksiklikleri, çalışanların görevlerini bağımsız olarak ifa etmesi için yönetim kurulunun gerekli tedbirleri almaması, yönetici kontrollerinin yetersiz olması ve uygun risk yönetim modellerinin belirlenmemiş olması gibi sıralayabiliriz. İşletme yönetimi mevcut uygulamalara yönelik eksiklikleri giderecek alt yapıyı oluşturmalıdır.

Özellikle iç denetçiler tespit ettikleri hata ve yanlışlıkları raporlarında belirterek, nihai sonucunda takipçisi olmalıdırlar.

Çalışmada kullanılan analiz yöntemlerinin sonuçlarına göre elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde yukarıda değinilen bazı konular dışında factoring şirketlerinde etkin bir iç kontrol sistemi olduğunu söyleyebiliriz. Etkin bir iç kontrol sisteminin şirketlerin amaç ve hedeflerini gerçekleştirmek için sadece bir araç olduğu gerçeği de asla göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Özbek, Çetin (2012). İç Denetim-Kurumsal Yönetim-Risk Yönetimi- İç Kontrol. İstanbul: Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları.
- COSO (2011). İnternal Control İntegrated Framework.
- Uzay, Şaban (1999). İşletmelerde İç Kontrol Sistemini İncelemenin Bağımsız Dış Denetim Karar Sürecindeki Yeri ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma. Ankara: Sermaye Piyasası Yayın Kurulu. Yayın No: 132.
- İbiş, Cemal, Özgür Çatıkkaş (2012). "İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış". Sayıştay Dergisi, (85), Nisan-Haziran: 95-121.
- Hightower, Rose (2009). Internal Controls Policies And Procedures. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Türedi, Hasan (2011). "Türk Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması: İç Kontrol". Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, (16), Temmuz: 99-127.
- Ataman, Ümit, Rüstem Hacırüstemoğlu, Nejat Bozkurt (2001). Muhasebe Denetimi Uygulamaları. İstanbul:Alfa Yayınları.
- Akçakanat, Özen (2011). Devlet Muhasebe Sistemi İçinde Özel Bütçeli İdarelerde İç Kontrol Sisteminin Etkinliği: Üniversitelere Yönelik Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Büyüköztürk, Şener (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, Songül (2006). İç Kontrol Sisteminin Oluşturulmasında Etkili Olan Faktörler ve Tekstil Sektöründe Örnek Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.
- Delice, Volkan (2008). 5018 sayılı kamu mali yönetimi ve kontrol kanununda öngörülen iç kontrol sistemi ve örnek bir uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Erdoğan, Simay (2009). İç Kontrol Sistemi: Kamu İktisadi Teşebbüsleri İçin İç Kontrol Modeli Önerisi. DPT-Uzmanlık Tezleri. Yayın No: 2799. Ankara.

Altay, S. Özge (2010). Turizm İşletmelerinde İç Kontrol Sisteminin Etkinliğinin İncelenmesi ve Bir Uygulama. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

AN EFFICIENCY RESEACH OF INTERNAL CONTROL SYSTEMS IN FACTORING COMPANIES IN TURKEY

Bekir ELMAS •

Ersin KURNAZ ••

Abstract

Internal control system should be understood by the all parties, established on a solid foundation and effectively implemented for the succes and stability of businesses. Because of the rapid development of information technology, increased competition, and globalization adaption to the changes has become one of the biggest problems in today's organizations. Maintaining internal control and adapt to these changes play an important role in achieving the objectives of the organizations. Therefore, internal control system should be understood and implemented by business management as well as other stakeholders.

In this study, an efficiency reseach of internal control systems in factoring companies was conducted in Turkey. For this purpose, a questionnaire consisting of three parts was applied to internal control units' managers of these companies. The survey identifies the current status of the applications and unit managers' perceptionlevel of internal control. As a result of this study, the perception level of the managers was found very high but the existing applications were not at the desired level has been found.

Keywords: Control, Internal Control, Internal Control System.

JEL Codes: M41, M42

• Atatürk Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, belmas@atauni.edu.tr

•• Atatürk Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, ekurnaz@atauni.edu.tr